

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН**Марценюк Т.І., Щербань М.М.**
(Полтава, Україна)

Головним критерієм вузівської професійно-педагогічної підготовки на сьогоднішній день виступає професійна компетентність вчителя - категорія динамічна, що розвивається, детермінована конкретною історичною ситуацією, в умовах якої здійснюється професійна діяльність.

Ця проблема формування професійної компетентності вчителя є актуальною серед кола освітніх, науково-методичних, педагогічних дискусій, де активно ведеться пошук найдоцільніших шляхів та способів розвитку і формування такої важливої якості як професійна компетентність. Теоретико-методологічною основою підготовки вчителя у вищих навчальних закладах постають сучасні наукові підходи:

– *компетентнісний підхід*, який відображає інтегральний прояв професіоналізму вчителя, у якому поєднуються елементи професійної і загальної культури, життєвого досвіду людини, педагогічної діяльності та педагогічної творчості, що конкретизується у певній системі знань, умінь, готовності до професійної діяльності. Компетентнісний підхід орієнтується на професійну компетентність як якість особистості майбутнього фахівця, що характеризує рівень його інтеграції у середовище професійної діяльності, як і в різні соціальні середовища, входження до яких виявляє необхідність виконувати різні соціальні ролі. Такий підхід перспективний тим, що передбачає високу готовність особистості до успішної діяльності в різних сферах суспільного життя [5, с. 50].

– *особистісно-орієнтований підхід* – базується на теорії розвиваючого навчання на основі концепції особистісно-орієнтованої професійної освіти професора Е. Зіра. У процесі навчання максимально враховуються статеві, вікові, індивідуально-психологічні та статусні особливості тих, хто навчається.

– *діяльнісний підхід* був розроблений в психології в роботах Б. Ананьєва, Л. Виготського, А. Леонтьєва, С. Рубинштейна, де особистість розглядається як суб'єкт діяльності, що сама, формуючись у діяльності та спілкуванні з іншими людьми, визначає характер цієї діяльності та спілкування[6].

– *аксіологічний (ціннісний) підхід* – це особлива форма аналізу теорії виховання і фактів педагогічної практики в контексті їх ціннісного напрямку. Реалізація аксіологічного підходу забезпечує трансформацію певних соціально-значущих цінностей на рівень конкретних ціннісних пріоритетів особистості.

– *мотиваційний підхід* (який розглядають поруч з аксіологічним, проте він має більш вузько направлене значення) – система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки.

– *культурологічний підхід* – також несе в більшій мірі виховну функцію, в меншій – розвиваючу і є важливим значенням у підготовці вчителя, який передусім має бути носієм екологічної та валеологічної культури. «Від людини освіченої – до людини культурної» [4, с. 2-4].

До наукових підходів, що здебільшого мають місце в методичній підготовці вчителя та реалізують розвивальний аспект, відносять:

– *біхевіористичний* – тривала зміна в поведінці, що виникає внаслідок отриманих знань і навичок, який посилює процес набуття знань, процес розвитку й приводить до досягнення успішного результату;

– *перцептивно-гуманістичний* підхід має в основі ідею, що навчання (формування компетентності)- це унікальний досвід, і тому ті, кого навчають, можуть реагувати по-різному націлком ідентичні ситуації;

– *процесуальний підхід* ґрунтується на певних функціях діяльності: плануванні, організації, мотивації, контролі, аналізі, оскільки діяльність вчителя – це процес не

тимчасова дія, а серія безперервних взаємопов'язаних дій, кожна з яких виступає процесом та є добутком певних функцій;

– *аспектний підхід* полягає у врахуванні та розгляді реальних практичних ситуацій та умов;

– *ситуаційний підхід* – передбачає застосування у педагогічному процесі найбільш ефективних методів у конкретний час залежно від ситуації [2, с. 53].

Формування творчої компетентності майбутнього вчителя реалізується за наявності креативного та рефлексивного підходів, які мають синтезуватися в якість особистості вчителя і повинні стати засобом впливу щодо розвитку в учнів свідомого розуміння себе як соціального індивіда так і частини живої природи з існуючими взаємозалежними впливами.

– *креативний підхід* забезпечує організаційно-методичні умови, в яких формується єдність знань і способів їх використання на практиці, забезпечує формування вміння творчо й свідомо обирати оптимальні способи перетворювальної діяльності, планувати, прогнозувати і передбачати результати своєї роботи, самостійно оновлювати інформацію, здійснювати проектну діяльність, оцінювати раціональність прийнятих рішень.

– *рефлексивний підхід* допомагає зрозуміти поведінкові механізми окремої людини та людських колективів на основі аналізу власної діяльності, розвиває здібності аналізувати, синтезувати, спостерігати, міркувати, узагальнювати та проектувати подальший розвиток як особистісний, так і розвиток об'єкта впливу в професійній діяльності [3, с. 54].

– *синергетичний підхід* означає діючий разом або спільний колективний вплив, або явище підсилення одної властивості додаванням іншої. Використання синергетичного підходу в педагогічній освіті сприяє більш повній реалізації основних дидактичних умов для проведення та організації навчального процесу на підставі головних його принципів (науковості, системності, єдності конкретного і абстрактного, зв'язку теорії з практикою) та з інтеграцією знань із різних природничих дисциплін, посилення міжпредметних зв'язків, для посилення та глибокого розуміння єдності законів природи, суспільства, а отже розвитку особистості як кінцевої мети всієї освітянської діяльності [1, с. 40].

Отже, професійна компетентність вчителя визначається як освітній феномен, що представляє собою інтегративне багаторівневе особистісне утворення, засноване на позитивних мотивах вибору професії, сукупності системних знань, умінь і навичок, практичного досвіду, рефлексивної діяльності, діалогічної культури, що виражаються в теоретичній і практичній готовності і здатності фахівця до ефективного вирішення освітньо-виховних завдань.

Список використаних джерел:

1. Боркач Є. Система підготовки вчителів біології в Угорщині [Текст] / Є. Боркач, Ш. Гал // Біологія і хімія в сучасній шк. – 2011. – № 2. – С. 39–42.
2. Віаніс-Трофіменко К.Б. Наукові підходи як орієнтир формування організаційно-методичних умов підвищення професійної компетентності педагогів школи / К.Б. Віаніс-Трофіменко // Упр. шк. – 2007. – № 19-21(липень). – С. 52–54.
3. Педагогічні технології як умова формування інноваційної компетентності О. Вітчінніков // Упр. школою. – 2007. – №19-21 (липень) –С. 54–55.
4. Савченко О. Від людини освідчено ї до людини культурної / О. Савченко // Рідна природа. – 1996. – № 5/6. – С. 2–4.
5. Трофіменко С.В. Компетентнісний підхід до освітнього процесу як вимога сучасності / С.В. Трофіменко // Упр. шк. – 2007. – № 19-21(липень). – С. 50–51.
6. <http://archive.nbuv.gov.ua>